

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ
ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

На правах рукопису

ДАНКЕВИЧ Віталій Євгенович

УДК: 338.43.01:330.341.42:004.942

**ОПТИМІЗАЦІЯ ВИРОБНИЧОЇ СТРУКТУРИ
ВИСОКОТОВАРНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВ**

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Дисертація
на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Науковий керівник:
**Зіновчук
Віталій Володимирович**
доктор економічних наук,
професор, заслужений діяч науки
і техніки України

Житомир – 2012

Зміст

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ ВИРОБНИЧОЇ СТРУКТУРИ	
1.1. Поняття виробничої структури та критерії її оптимальності	10
1.2. Парадигма високотоварного виробництва в аграрному секторі	30
1.3. Особливості галузевої спеціалізації та диверсифікації у високотоварних сільськогосподарських підприємствах	47
Висновки до Розділу 1	61
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВИРОБНИЧОЇ СТРУКТУРИ ВИСОКОТОВАРНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	
2.1. Сучасний стан та ефективність виробництва сільськогосподарської продукції в Житомирській області	64
2.2. Тенденції зміни виробничої структури високотоварних сільськогосподарських підприємств	87
2.3. Оцінка наслідків структурних перетворень у сільському господарстві	105
Висновки до Розділу 2	123
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ ВИРОБНИЧОЇ СТРУКТУРИ ВИСОКОТОВАРНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	
3.1. Економіко-математичні моделі оптимізації при високотоварному виробництві	126
3.2. Інституційне забезпечення оптимальної виробничої структури високотоварних сільськогосподарських підприємств	145
3.3. Організаційно-економічний механізм оптимізації виробничої структури високотоварних сільськогосподарських підприємств	163
Висновки до Розділу 3	179
ВИСНОВКИ	182
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ	185
ДОДАТКИ	210

ВСТУП

Актуальність теми. За сучасних умов господарювання сільськогосподарських підприємств відбувається об'єктивний процес трансформації їх виробничої структури. Характерною ознакою є пристосування високотоварних господарств до кон'юнктури агропродовольчого ринку. У галузі рослинництва це проявляється у вирощуванні енергомістких культур, значна частка продукції яких призначається для експорту. У тваринництві спостерігається зменшення кількості поголів'я тварин та суттєве зниження їх продуктивності. Більшість товаровиробників використовують лише окремі елементи інтенсивних технологій вирощування сільськогосподарських культур і утримання тварин, що призводить до занепаду трудомістких галузей, уповільнення розвитку сільських територій та посилення антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище.

Питання оптимізації виробничої структури високотоварних сільськогосподарських підприємств набуває особливого значення у зв'язку із збільшенням масштабів агровиробництва, зростанням попиту у високоякісних продуктах харчування вітчизняного виробництва, необхідністю розвитку соціальної інфраструктури, збереження природної родючості ґрунту та нарощування експортного потенціалу. Диспропорції у виробничій структурі підприємств призвели до зниження економічної ефективності господарської діяльності товаровиробників, загострення соціальних та екологічних проблем, що підкреслює важливість обраної теми дослідження.

В економічній науці значна увага вітчизняних і зарубіжних економістів спрямована на вивчення виробничої структури сільськогосподарських підприємств, її характеристик, особливостей та критеріїв оптимальності. Дослідження даної тематики пов'язані з іменами провідних представників аграрної науки, таких як: С. П. Азізов, М. П. Александров, В. Я. Амбросов, В. Г. Андрійчук, І. Ф. Баланюк, В. М. Зубець, М. М. Ільчук, І. І. Лукінов, М. М. Корінько, В. І. Мацибора, П. Т. Саблук та ін. Обґрунтування перспективних форм господарювання та оптимальних розмірів підприємств

аграрного сектора економіки, раціональної організації виробництва відображено у наукових працях С. І. Дем'яненка, В. К. Збарського, В. В. Зіновчука, П. К. Канінського, М. Й. Маліка, В. Я. Месель-Веселяка, М. А. Місевича, В. В. Юрчишина та ін. Питанням застосування оптимізаційних економіко-математичних моделей у сільському господарстві присвячені роботи В. В. Вітлінського, М. З. Згуровського, М. В. Кузубова, О. Г. Івахненка, І. М. Ляшенка, А. В. Монахова та ін. Відзначаючи цінність результатів досліджень науковців, необхідно відмітити, що не всі теоретичні розробки знаходять застосування на практиці, про що свідчить сучасний стан розвитку сільськогосподарського виробництва. Актуальність даної проблеми, недостатність її вивчення та наявність дискусійних моментів зумовили вибір теми дисертаційної роботи, визначили завдання і мету, наукову та практичну цінність.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота відображає результати наукових досліджень, проведених автором відповідно до плану науково-дослідних робіт Житомирського національного агроекологічного університету за темою: “Розробити та обґрунтувати стратегічні напрями і пріоритети формування конкурентоспроможного аграрного сектора економіки Північно-Західного регіону України” (номер державної реєстрації 0110U002406). У межах даної тематики дослідження автором запропоновано і науково обґрунтовано теоретичні та методичні засади оптимізації виробничої структури високотоварних сільськогосподарських підприємств на основі розроблених економіко-математичних моделей з урахуванням природно-кліматичних особливостей досліджуваного регіону і кон'юнктури ринку.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних, методичних та прикладних аспектів оптимізації виробничої структури високотоварних сільськогосподарських підприємств з урахуванням економічних, екологічних і

соціальних критеріїв. Відповідно до мети дослідження, поставлені такі завдання:

- уточнити трактування поняття “оптимальна виробнича структура високотоварних сільськогосподарських підприємств”;
- ідентифікувати критерії оптимальності виробничої структури високотоварних сільськогосподарських підприємств;
- визначити можливості диверсифікації діяльності у високотоварних сільськогосподарських підприємствах;
- запропонувати методологічне обґрунтування функціонального поєднання галузей сільськогосподарських підприємств при високотоварному виробництві;
- узагальнити організаційно-економічний механізм оптимізації виробничої структури високотоварних сільськогосподарських підприємств;
- розробити економіко-математичну модель оптимізації виробничої структури високотоварних сільськогосподарських підприємств;
- удосконалити методику управління процесом оптимізації виробничої структури високотоварних сільськогосподарських підприємств;
- обґрунтувати доцільність інформаційно-консультаційного забезпечення оптимізації виробничої структури високотоварних підприємств шляхом створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Об’єктом дослідження є процес оптимізації виробничої структури високотоварних сільськогосподарських підприємств.

Предметом дослідження є тенденції зміни виробничої структури високотоварних сільськогосподарських підприємств та основні принципи оптимізації співвідношення галузей в умовах ринку і вплив зазначених трансформацій на ефективність виробництва.

Методи дослідження. Методологічною та теоретичною основою дослідження є системний метод пізнання соціально-економічних явищ і процесів. Для вирішення поставлених завдань використовувалися такі методи

економічних досліджень: *абстрактно-логічний* (для формулювання базових принципів, теоретичного узагальнення висновків та аналізу результатів дослідження інших науковців), *монографічний* (для вивчення особливостей формування виробничої структури окремих високотоварних господарств), *кореляційно-регресійний аналіз* (для кількісної оцінки впливу чинників на товарність підприємств), *економіко-статистичний* (для порівняння економічної ефективності діяльності підприємств різних організаційно-правових форм та статистичних групувань), *економіко-математичний* (у процесі розробки моделі оптимізації виробничої структури високотоварних сільськогосподарських підприємств), метод *соціологічного дослідження* (для опитування керівників господарств).

Інформаційною базою досліджень стали відповідні Закони України, Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України, офіційні матеріали Державного комітету статистики України та Головного управління статистики в Житомирській області, оперативна інформація Головного управління агропромислового розвитку Житомирської облдержадміністрації, дані річних звітів окремих суб'єктів господарювання, результати власного анкетного опитування керівників високотоварних сільськогосподарських підприємств, спеціальна література, інформаційні ресурси всесвітньої комп'ютерної мережі *Internet* та ін.

Наукова новизна одержаних результатів. Основні положення та результати дослідження, які виносяться на захист й характеризують наукову новизну та особистий внесок автора, полягають у наступному:

вперше:

- запропоновано методологічне обґрунтування функціонального поєднання галузей високотоварних сільськогосподарських підприємств для системного забезпечення зростання обсягів виробництва продукції, розвитку соціальної інфраструктури та збереження природної родючості ґрунту;

удосконалено:

- трактування поняття оптимальної виробничої структури високотоварних сільськогосподарських підприємств, яку, на відміну від існуючих підходів, запропоновано розглядати як співвідношення обсягів виробництва окремих видів продукції із врахуванням взаємодії між господарськими підрозділами;
- організаційно-економічний механізм оптимізації виробничої структури високотоварних сільськогосподарських підприємств за допомогою застосування інструментів мікро- та макроекономічного впливу на товаровиробників;

дістали подальшого розвитку:

- методичні рекомендації щодо удосконалення управління процесом оптимізації виробничої структури високотоварних сільськогосподарських підприємств за рахунок використання економіко-математичних моделей, які, на відміну від існуючих, передбачають системне застосування критеріїв оптимальності;
- обґрунтування доцільності інформаційно-консультаційного забезпечення оптимізації виробничої структури високотоварних підприємств та надання їм інших послуг інноваційного спрямування шляхом створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів;
- пропозиції щодо врахування можливості диверсифікації діяльності високотоварних сільськогосподарських підприємств у процесі оптимізації їх виробничої структури за рахунок здійснення переробки виробленої продукції та формування власної мережі її реалізації.

Практичне значення одержаних результатів. Висновки та пропозиції, отримані у процесі дослідження, спрямовані на розвиток наукових основ щодо оптимізації виробничої структури високотоварних сільськогосподарських підприємств. Результати дослідження знайшли своє практичне застосування у процесі розробки “Програми розвитку агропромислового комплексу Житомирської області на 2011–2015 роки”. Зокрема, використано науково

обґрунтовані рекомендації стосовно розвитку високотоварних сільськогосподарських підприємств у сучасних ринкових умовах (довідка Головного управління агропромислового розвитку Житомирської обласної державної адміністрації № 2723/4 від 30. 09. 2011 р.).

Запропонована автором модель оптимізації виробничої структури високотоварних сільськогосподарських підприємств апробована та використовується управлінням агропромислового розвитку Ружинської районної державної адміністрації (довідка № 147 від 23. 08. 2011 р.) та у господарській діяльності СВК “Ружинський” Ружинського району Житомирської області (довідка № 333 від 21. 11. 2011 р.). Розроблені автором рекомендації щодо співвідношення між галузями підприємства використовуються у виробничому процесі ПСП “Сокільча” Попільнянського району Житомирської області (довідка № 177 від 19. 09. 2011 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є завершеною роботою. Представлені в дисертаційній роботі результати наукових досліджень отримані автором особисто. Опубліковані наукові статті відображають основний зміст дисертаційної роботи.

Апробація результатів дослідження. У процесі виконання дисертаційного дослідження проводилася апробація проміжних і кінцевих результатів роботи шляхом їх оприлюднення на міжнародних, зарубіжних, всеукраїнських науково-практичних конференціях, а саме: конференції молодих вчених-економістів “Стратегічні напрями і пріоритети формування конкурентоспроможності аграрного сектора” (Житомир, 2010); Всеукраїнській науково-практичній конференції, присвяченій 40-річчю економічного факультету “Обліково-аналітичне та фінансове забезпечення розвитку АПК України: проблеми та перспективи” (Житомир, 2010); VII науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених “Наука. Молодь. Екологія-2011” (Житомир, 2011); I Всеукраїнській науково-практичній конференції “Менеджмент 21 сторіччя: фінансові, економічні та інноваційні аспекти” (Київ, 2011); Міжнародній науково-практичній конференції “Стан та

перспективи розвитку органічного землеробства” (Луцьк, 2011); III міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених “Формування економічних умов розвитку сільських територій” (Київ, 2011).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 16 наукових праць загальним обсягом 4,85 д. а., з них 6 – у наукових фахових виданнях – 2,72 д. а., одноосібних публікацій – 10.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел з 250 найменувань, 15 додатків. Основний текст дисертації викладений на 184 сторінках, містить 31 таблицю, 19 рисунків.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження дозволили отримати теоретичні висновки і на їх основі обґрунтувати пропозиції щодо оптимізації виробничої структури високотоварних сільськогосподарських підприємств, а саме:

1. Теоретично обґрунтовано, що ефективність господарської діяльності високотоварних сільськогосподарських підприємств, значною мірою, залежить від їх виробничої структури. Доведено, що під впливом ряду чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, структура постійно змінюється, набуваючи нових ознак та характеристик. Виробничу структуру високотоварного сільськогосподарського підприємства запропоновано розглядати як співвідношення обсягів виробництва певних видів продукції із врахуванням взаємодії між його господарськими підрозділами.

2. Встановлено, що основними критеріями оптимальності виробничої структури високотоварних сільськогосподарських підприємств є: економічний, екологічний та соціальний. Доведено, що максимальний рівень рентабельності є найважливішим якісним економічним критерієм ефективності здійснення структурних трансформацій у підприємстві. Екологічний критерій враховує мінімізацію виносу гумусу з ґрунту в різних природно-кліматичних зонах. Основним соціальним критерієм визначено рівень заробітної плати, який запропоновано максимізувати, впроваджуючи заохочення за зростання продуктивності праці.

3. Доведено, що функціональне поєднання галузей рослинництва та тваринництва у високотоварних сільськогосподарських підприємствах створить умови для збільшення обсягів виробництва продукції, покращання соціальної інфраструктури на селі та збереження природної родючості ґрунтів. Це робить доцільним поглиблення виробничої спеціалізації високотоварних сільськогосподарських підприємств Житомирської області. Зокрема, у Лісостеповій зоні – виробництво продовольчого зерна, цукрових буряків, з

розвинутим скотарством молочного напрямку та свинарством, на Поліссі – картоплярство, льонарство, м'ясне скотарство із розвинутою кормовою базою.

4. Аналіз господарської діяльності товаровиробників Житомирської області показав, що для високотоварних сільськогосподарських підприємств характерним є диверсифікація діяльності за рахунок здійснення переробки продукції та формування власної мережі її реалізації. Доведено, що позитивними економічними результатами диверсифікації для товаровиробників є: зниження рівня ризику, вища економічна стійкість в умовах коливань ринкової кон'юнктури, зниження сезонності виробництва. Визначено, що, поряд з перевагами, даний процес має певні недоліки і загрози, оскільки є капітало- та трудомістким і може впроваджуватися тільки тими підприємствами, які досягли високого рівня розвитку основного виробництва та мають необхідні ресурси.

5. Обґрунтовано, що ефективність управління процесом оптимізації виробничої структури сільськогосподарських підприємств повинна базуватися на використанні економіко-математичних моделей. В цьому контексті доцільним є застосування моделювання для прийняття управлінських рішень у типових високотоварних господарствах різних природно-кліматичних зон. Виявлено, що управління виробничою діяльністю підприємства за допомогою оптимізаційних моделей дозволяє підвищити його ефективність в умовах зміни кон'юнктури ринку.

6. Доведено, що зміну виробничої структури товаровиробників слід здійснювати поетапно, дотримуючись агротехнічних вимог при вирощуванні культур та створенні кормової бази для нарощування поголів'я тварин. Розроблена оптимізаційна економіко-математична модель дозволяє забезпечити збалансування взаємозв'язків між ресурсами та запланованими обсягами виробництва продукції, рослинництвом і тваринництвом, основними та допоміжними галузями високотоварного сільськогосподарського підприємства. В результаті апробації моделі у ПСП "Саверці" Попільнянського району

визначено можливості збільшення товарної продукції на 3642 тис. грн, а прибутку – на 2724 тис. грн.

7. Доведено, що оптимізація міжгалузевих зв'язків високотоварних сільськогосподарських підприємств потребує відповідного організаційно-економічного механізму. Розроблений механізм оптимізації виробничої структури у галузі рослинництва передбачає: упорядкування структури посівних площ, дотримання сівозмін, підвищення родючості ґрунтів, використання енергозберігаючих технологій, виведення з обробітку деградованих земель, розвиток органічного виробництва, використання елементів точного землеробства. Напрямами підвищення ефективності галузі тваринництва визначено: здешевлення кормів, застосування сучасних технологій утримання, підвищення продуктивності тварин, раціонального використання природно-кліматичних умов регіону.

8. Виявлено, що оптимізацію виробничої структури високотоварних сільськогосподарських підприємств на інноваційній основі можна здійснювати, об'єднавши зусилля товаровиробників. Обґрунтовано необхідність створення та функціонування сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу з надання консультаційних послуг щодо оптимізації виробничої структури. Доведено, що високотоварні сільськогосподарські підприємства, створюючи кооперативи, отримують такі вигоди: суттєво знизиться навантаження на спеціалістів господарства; відкриється доступ до сучасних технологій, професійного менеджменту та нових ринків; можливість уникнути зайвих посередників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / М. В. Присяжнюк, М. В. Зубець, П. Т. Саблук [та ін.]; за ред. М. В. Присяжнюка, М. В. Зубця, П. Т. Саблука, В. Я. Месель-Веселяка, М. М. Федорова. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – С. 82–85.
2. Аграрний сектор: час принципово змінити орієнтири розвитку / Л. Молдаван, О. Бородіна, В. Юрчишин [та ін.] // Дзеркало тижня. – 2010. – 10–16 лип. – С. 17–19.
3. Азізов С. П. Організація сільськогосподарського виробництва / С. П. Азізов, П. К. Канінський. – К.: ННЦ ІАЕ УААН, 2004. – 260 с.
4. Азізов С. П. Організація виробництва і аграрного бізнесу в сільськогосподарських підприємствах: підручник / С. П. Азізов, П. К. Канінський, В. М. Скупий ; за ред. С. П. Азізова. – К.: ІАЕ, 2001. – 834 с.
5. Александров М. П. Специализация и концентрация производства в колхозах и совхозах / М. П. Александров. – М.: Колос, 1966. – 208 с.
6. Александров Н. П. Организационно-экономические основы создания межхозяйственных и агропромышленных предприятий и объединений / Н. П. Александров // Развитие специализации, межхозяйственного кооперирования и агропромышленной интеграции. – К.: Изд-во “Урожай”, 1977. – С. 41–46.
7. Амбросов В. Я. Великотоварні підприємства як основа впровадження інновацій / В. Я. Амбросов, Т. В. Маренич // Економіка АПК. – 2007. – № 6. – С. 14–19.
8. Амбросов В. Я. Трансформаційні процеси в аграрній сфері регіону / В. Я. Амбросов // Економіка України. – 2003. – № 5. – С. 60.
9. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: підручник / В. Г. Андрійчук. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2002. – 624 с.

10. Андрійчук В. Г. Капіталізація вітчизняного сільського господарства: суть, напрями, механізми і перші оцінки здійснення / В. Г. Андрійчук // Економіка АПК. – 2005. – № 7. – С. 69–74.
11. Андрійчук В. Г. Надконцентрація агропромислового виробництва і земельних ресурсів та її наслідки / В. Г. Андрійчук // Економіка АПК. – 2009. – № 2. – С. 3–9.
12. Андрійчук В. Г. Сучасна аграрна політика: проблемні аспекти / В. Г. Андрійчук, М. В. Зубець, В. В. Юрчишин. – К.: Аграрна наука, 2005. – 140 с.
13. Бакаев А. А. Имитационные модели в экономике / А. А. Бакаев, Н. И. Костина, Н. В. Яровицкий. – К.: Наук. думка, 1978. – 304 с.
14. Баланюк І. Ф. Галузева структура виробництва в сільськогосподарських підприємствах: монографія / І. Ф. Баланюк, О. І. Жук. – Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського нац. ун-ту ім. Василя Стефаника, 2011. – 184 с.
15. Баланюк І. Ф. Розвиток рослинництва в агроформуваннях регіону / І. Ф. Баланюк // Трансформація сільського господарства на селі: ювілейний зб. наук. статей / заг. ред. Ю. Е. Губені – Львів: ЛНАУ, 2010. – С. 189–196.
16. Баланюк І. Ф. Тенденції структурних змін виробництва продукції тваринництва сільськогосподарськими підприємствами / І. Ф. Баланюк, О. І. Жук, Д. І. Шеленко // Інноваційна економіка. – 2012. – № 6. – С. 57–60.
17. Баутин В. М. Инновационная деятельность в сельскохозяйственном консультировании региона / В. М. Баутин, В. В. Козлов, Е. Ю. Козлова. – М.: ФГНУ “Росинформагротех”, 2003. – 132 с.
18. Бердникова Т. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия / Т. Бердникова. – М.: Инфра-М, 2001. – 216 с.
19. Бершадська Т. Економічна та соціальна географія світу. Білорусь. [Електронний ресурс] / Т. Бершадська. – Режим доступу: http://www.geoknigi.com/book_view.php?id=197
20. Божидарнік Т. В. Інвестиції як альтернативні джерела фінансування АПК / Т. В. Божидарнік // Формування економічних умов розвитку сільських

територій: матеріали 3-ої міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених – К.: НЦ ІАЕ, 2011. – С. 16.

21. Бойко В. І. Напрями підвищення ефективності господарської діяльності агрохолдингів / В. І. Бойко // Агроінком. – 2010. – №№ 7–9. – С. 25.

22. Браславец М. Е. Экономико-математические методы в организации и планировании сельскохозяйственного производства : учеб. [для студ. екон. с.-х. вузов] / М. Е.Браславец. – М. : Экономика, 1971. – 358 с.

23. Бродський Ю. Б. Системний аналіз в економіці: конспект лекцій [для студ. екон. спец.] / Ю. Б. Бродський, С. Ф. Білоконь. – Житомир: Вид-во “ЖНАЕУ”, 2008. – 164 с.

24. Бродський Ю. Б. Економіко-математична модель оптимізації виробничої структури високотоварних сільськогосподарських підприємств / Ю. Б. Бродський В. Є. Данкевич // Вісн. Житомир. держ. технол. ун-ту. Економічні науки. – 2011. – №1 (55). – С. 180–184.

25. Бурковська А. В. Розвиток інтеграційних процесів як важлива умова формування ефективного ринку аграрної продукції / А. В. Бурковська // Економіка АПК. – 2004. – № 12. – С. 106–109.

26. Васюта С. Оптимізація екологічна / С. Васюта// Економічна енциклопедія: у 3-ох т. / редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) [та ін.]. – К.: Видав. центр “Академія”, 2001. – Т. 2. – С. 631.

27. Верлен Т. Б. Теория праздного класса / Т. Б. Верлен. – М.: Прогрес, 1984. – С. 200 – 204.

28. Вітлінський В. В. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком / В. В. Вітлінський, П.І. Верченко. – К.: КНЕУ, 2000. – 292с.

29. Вітлінський В. В. Ризикологія в економіці та підприємстві: монографія / В. В. Вітлінський, Г. І. Великоіваненко. – К.: КНЕУ, 2004. – С. 241.

30. Вітлінський В. В. Моделювання економіки: навч. посібник / В. В. Вітлінський. – К.: КНЕУ, 2003. – 408 с.

31. Власенко Т. В. Критерії оптимальності та концепція їх побудови / Т. В. Власенко // Статистична оцінка соціально-економічного розвитку: зб. текстів доп. за матеріалами 11-ї Всеукр. наук.-практ. конф., 20 травня 2011 р. / Хмельницький ун-т управління та права. – Хмельницьк, 2011. – С. 176–178.
32. Вольчик В. В. Комплементарность и иерархия институтов в рамках хозяйственного порядка / В. В. Вольчик // Науч. тр. ДонНТУ. Серия: экономическая. – 2009. – Вып. 37–1. – С. 35–41.
33. Галич М. А. Агроекологічні основи використання земельних ресурсів Житомирщини / М. А. Галич, В. П. Стрельченко. – Житомир: Вид-во “Волинь”, 2004. – 184 с.
34. Геопространственный анализ рисков на основе слияния данных / Н. Н. Куссуль, Я. И. Зелык, С. В. Скакун [и др.] // Современные проблемы дистанционного зондирования Земли из космоса. – 2010. – Т. 7, № 2. – С. 55–66.
35. Гладій Н. В. Особливості поглиблення агропромислової інтеграції / Н. В. Гладій // Економіка АПК. – 2005. – № 12. – С. 55–57.
36. Глушков В. М. Основы безбумажной информатики / В. М. Глушков. – М.: Наука, 1982. – 552 с.
37. Головне управління статистики у Житомирській області [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.stat.ic.zt.ua/>
38. Гончаренко Ю. Человек с размахом / Ю. Гончаренко // Зерно. – 2008. – № 10. – С. 55–66.
39. Грабар І. Г. Синергетика економічних систем: навч. посібник / І. Г. Грабар, Є. І. Ходаківський, О. В. Вознюк. – Житомир: ЖДТУ, 2003. – 244 с.
40. Грузинов В. П. Экономика предприятия: учеб. пособие / В. П. Грузинов, В. Д. Грибов. – 2-е изд., доп. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 208 с.
41. Данкевич А. Є. Розвиток агрохолдингів у сільському господарстві Житомирської області / А. Є. Данкевич // Вісн. ЖНАЕУ (економічні науки). – 2010. – № 1(26). – С. 105–111.

42. Данкевич А. Є. Особливості розвитку земельних відносин в умовах концентрації землекористувань / А. Є. Данкевич // Землеустрій і кадастр. – 2011. – № 2. – С. 34–39.
43. Данкевич В. Є. Джерела фінансування розвитку високотоварного виробництва в сільському господарстві / В. Є. Данкевич // Вісн. ЖНАЕУ (економічні науки). – 2011. – № 1(28), т. 2. – С.312–321.
44. Данкевич В. Є. Екологічні аспекти структурних змін у виробничих процесах високотоварних сільськогосподарських підприємств / В. Є. Данкевич // Наука. Молодь. Екологія – 2011: зб. матеріалів VII наук.-практ. конф. студ., аспірантів та молодих вчених (18-19 травня 2011 р.) / Житомир. нац. агрокол. ун-т. – Житомир: Вид-во Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка, 2011. – С. 37–41.
45. Данкевич В. Є. Оптимізація структури посівних площ для ведення господарства у ринкових умовах / В. Є. Данкевич, Д. І. Пшоняк // Наук. вісн. Львів. нац. ун-ту вет. медицини та біотехнологій ім. С.Г. Гжицького. (економічні науки). – 2011. – № 1(47). – С. 198–206.
46. Данкевич В. Є. Парадигма високотоварного виробництва в аграрному секторі / В. Є. Данкевич // Вісн. ЖНАЕУ (економічні науки). – 2011. – № 1(27). – С. 37–341.
47. Данкевич В. Є. Диверсифікація виробництва високотоварних сільськогосподарських підприємств / В. Є. Данкевич // Вісн. ЖНАЕУ. (економічні науки). – 2010. – № 1(26), т. 2. – С. 147–155.
48. Данкевич В. Є. Енергетичний потенціал побічної продукції високотоварних сільськогосподарських підприємств / В. Є. Данкевич // Агросвіт. – 2011. – № 2. – С. 46–51.
49. Данкевич В. Є. Критерії оптимальності виробничої структури високотоварних сільськогосподарських підприємств / В. Є. Данкевич // Формування стратегії розвитку аграрного сектора регіону: матеріали VII міжфакультет. наук.-практ. конф. молодих вчених, 20 травня 2011р.: у 2-х т. – Житомир: Вид-во “ЖНАЕУ”, 2011. – Т. 1. – С. 185–188.

50. Данкевич В. Є. Організаційно-економічний механізм оптимізації виробничої структури високотоварних сільськогосподарських підприємств / В. Є. Данкевич // Формування стратегії розвитку аграрного сектора регіону: матеріали VII міжфакультет. наук.-практ. конф. молодих вчених, 24 листоп. 2011р.: у 2-х т. – Житомир: Вид-во “ЖНАЕУ”, 2011. – Т. 1. – С. 188–190.

51. Данкевич В. Є. Стан та перспективи розвитку галузі м'ясного скотарства / В. Є. Данкевич // Вісн. ЖНАЕУ (економічні науки) – 2010. – № 2(27). – С. 239–248.

52. Данкевич В. Є. Стан та перспективи розвитку органічного землеробства / В. Є. Данкевич, Д. І. Пшоняк // Актуальні проблеми розвитку регіональних АПК: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. / відп. ред. Т. В. Божидаркін ; Луцький нац. техн. ун-т. – Луцьк, 2011. – С. 126–128.

53. Данкевич В. Є. Сучасні технології виробництва у високотоварних сільськогосподарських підприємствах / В. Є. Данкевич // Менеджмент 21 сторіччя: фінансові, економічні та інноваційні аспекти: I Всеукр. наук.-практ. конф., 26 травня 2011 р. – К.: УВОІ “Допомога”, “УСІ”, 2011. – С. 27–28.

54. Данкевич В. Є. Формування оптимальної структури сільськогосподарських підприємств / В. Є. Данкевич // Стратегічні напрямки і пріоритети формування конкурентоспроможності аграрного сектора: матеріали конф. молодих вчених-економістів, 24 листоп. 2010 р. – Житомир: Вид-во “ЖНАЕУ”, 2011. – С. 145–147.

55. Данкевич В. Є. Великотоварне виробництво у сільському господарстві / В.Є. Данкевич // Третя міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених (у заочній формі) “Формування економічних умов розвитку сільських територій”. – К.: ННЦ “ІАЕ”, 2011. – С. 53–58.

56. Данкевич В.Є. До питання про методи оптимізації виробничої структури сільськогосподарських підприємств / В. Є. Данкевич // Обліково-аналітичне та фінансове забезпечення розвитку АПК України: проблеми і перспективи: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 40-річчю екон. ф-ту, 25–26

листоп. 2010 р. / ННЦ “Ін-т аграр. Економіки” НААНУ, Житомир. нац. агрокол. ун-т. – Житомир: Вид-во “ЖНАЕУ”, 2010. – С. 44–48.

57. Дем’яненко М. Я. Фінансові проблеми формування і розвитку аграрного ринку / М. Я. Дем’яненко // Економіка АПК. – 2007. – № 6. – С.4–18.

58. Дем’яненко С. І. Аграрна реформа в Україні: генезис, процес та перспективи / С. І. Дем’яненко. – Львів: Львівський держ. аграр. ун-т, 2006. – С. 223–233.

59. Дем’яненко С. І. Агрохолдинги в Україні: добре чи погано? [Електронний ресурс] / С. І. Дем’яненко. – К.: Ін-т економічних досліджень та політ. консультацій, 2008. – Режим доступу: http://ierpc.org/ierpc/papers/agpp21_ur.pdf.

60. Дива Білорусі. Агросектор [Електронний ресурс] // Журнал сучасного сільського господарства. – Режим доступу: <http://journal.agrosector.com.ua/archive/25/415>

61. Дієсперов В. С. Економіка сільськогосподарської праці / В. С. Дієсперов. – К.: ІАЕ УААН, 2004. – 488 с.

62. Довганюк О. І. Галузева структура виробництва в сільськогосподарських підприємствах Прикарпаття / О. І. Довганюк // Економіка: проблеми теорії та практики. Вип. 203: в 4-х т. / ДНУ. – 2005. – Т. 1. – С. 194–202.

63. Довганюк О. І. Галузева структура сільського господарства Прикарпаття // Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. “Динаміка наукових досліджень 2004” / ДНУ. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. – С. 22–24.

64. Донцов Д. А. Автоматизация производства. Экономическая интерпретация: учебник / Д. А. Донцов. – Волгоград: Специализированная литература, 2008. – 228 с.

65. Дробот В. І. Прогнозування і планування агропромислового виробництва в ринкових умовах / В. І. Дробот, М. І. Толкач // Економіка АПК. – 2002. – № 6. – С. 11–15.

66. Економіка і організація аграрного сервісу / П. О. Мосіюк, О. В. Крисальний, В. А. Сердюк [та ін.] ; за ред. П. О. Мосіюка. – К.: ІАЕ УААН, 2001. – 345 с.
67. Економіка сільського господарства: навч. посібник / В. К. Збарський, В. І. Мацибора, А. А. Чалий [та ін.]; за ред. В. К. Збарського і В. І. Мацибори. – К.: Каравела, 2009. – 264 с.
68. Економічна енциклопедія: у 3-ох т. / редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) [та ін.]. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – Т. 1. – 864 с.
69. Економічний ризик: ігрові моделі: навч. посібник / В. В. Вітлінський, П. І. Верченко, А. В. Сігал, Я. С. Наконечний; за ред. В. В. Вітлінського. – К.: КНЕУ, 2002. – 446 с.
70. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / за ред. Р. Декіна. – К.: Міжнародна економічна фундація, 2002. – 704 с.
71. Єрмаков О. Ю. Трудові ресурси сільських територій та ефективність їх використання в сільськогосподарських підприємствах / О. Ю. Єрмаков, М. М. Жибак, О. В. Величко // Агросвіт. – 2009. – № 17. – С. 15–19.
72. Жук П. Ферми не для фермерів / П. Жук // Зерно. – 2011. – № 1. – С. 137.
73. Заглинський А. Політична економія: навч. посібник / А. Заглинський, М. Матусевич. – Рівне: ППФ “Волинські обереги”, 2000. – 408 с.
74. Захаріна О. В. Прогнозування попиту і пропозиції на регіональному ринку зерна / О. В. Захаріна, В. П. Якобчук // Аграрно-промисловий підкомплекс України: стан та перспективи розвитку: матеріали пленуму Спілки економістів України та Всеукр. наук.-практ. конф.– К., 2009. – С. 245–251.
75. Захарчук О. В. Перспективи залучення інвестицій до агропромислового комплексу / О. В. Захарчук // Зб. наук. пр. Вінниц. держ. аграр. ун-ту. – 2001. – Вип. 9. – С. 222–226.
76. Збарський В. К. Конкурентоспроможність високотоварних сільськогосподарських підприємств: монографія / В. К. Збарський, М. А. Місевич. – К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 310 с.

77. Зведені річні звіти сільськогосподарських підприємств за 2007–2010 рр.
78. Зиновчук В. Региональные аспекты аграрных преобразований: монография / В. Зиновчук, В. Якобчук, П. Тиллак. – Халле: IAMO, 2003. – 236 с.
79. Зиновчук В. В. Управління земельними ресурсами як складова аграрної політики держави / В. В. Зиновчук, О. В. Скидан // Вісн. ЖНАЕУ. – 2009. – № 2(25), т. 2. – С. 3–9.
80. Зиновчук Н. В. Аналіз негативних екологічних впливів на сільське господарство України / Н. В. Зиновчук // Вісн. Держ. агрокол. ун-ту. – 2006. – № 1(16). – С. 143–150.
81. Зиновчук Н. В. Формування цілей екологічної політики: системний та синергетичний підходи / Н. В. Зиновчук // Методичні основи сучасного дослідження в аграрній економіці: доп. учасників Міжнар. наук.-теорет. конф., присвяченої 100-річчю з дня народження проф. І. В. Поповича, 3–5 берез. 2005 р.: у 3-х ч. / Держ. агрокол. ун-т. – Житомир: Вид-во “Держ. агрокол. ун-т”, 2005. – Ч. 1: Методологічне забезпечення ринкових трансформацій аграрного сектора. – С. 21–25.
82. Зиновчук В. В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу / В. В. Зиновчук. – К.: Логос, 2001. – 379 с.
83. Зінченко О. І. Рослинництво / О. І. Зінченко, В. Н. Салатенко. – К.: Аграрна освіта, 2001. – 591 с.
84. Зінчук Т. О. Проблеми відповідності організаційно-правових форм сільськогосподарських підприємств України умовам Європейського Союзу / Т. О. Зінчук, Н. М. Куцмус // Економіка та управління АПК: зб. наук. пр. / Біла церква. – 2010. – Вип. 2 (71). – С. 28–34.
85. Зінчук Т. О. Соціально-економічні тенденції розвитку аграрного сектора України та ЄС: порівняльний аналіз / Т. О. Зінчук // Вісн. Хмельницького нац. ун-ту. Серія: Екон. науки. – 2006. – Т. 3. – С. 167–171.
86. Ивахненко А. Г. Индуктивный метод самоорганизации моделей сложных систем / А. Г. Ивахненко. – К.: Наук. думка, 1982. – 216 с.

87. Ивахненко. А. Г. Долгосрочное прогнозирование и управление сложными системами / А. Г. Ивахненко. – К.: Техника, 1975. – 312 с.
88. Іванюк В. О. Система ведення землеробства “Древлянська”. Регіональна програма відновлення родючості ґрунтів та піднесення галузі землеробства Полісся шляхом масового впровадження посівів гороху польового / В. О. Іванюк. – Житомир, 2002. – 19 с.
89. Іванюк Т. Б. Роль і значення інформаційних технологій в АПК України / Т. Б. Іванюк // Економіка АПК. – 2002. – № 6. – С. 38–42.
90. Ільчук М. М. Оптимізація раціонів харчування жителів України залежно від рівня їх доходів / М. М. Ільчук // Наук. вісн. НАУ. – 2003. – Вип. 66. – С. 256–264.
91. Ільчук М. М. Тенденції розвитку тваринництва та його ефективність в Україні / М. М. Ільчук // Наук. вісн. НАУ. – 2004. – Вип. 72. – С. 300–306.
92. Іщук С. І. Розміщення продуктивних сил: теорія, методи, практика / С. І. Іщук. – вид. 4-е, доп. – К.: Вид-во Європ. ун-т, 2002. – 210 с.
93. Калинин Н. Г. Организация межотраслевого управления / Н. Г. Калинин. – М.: Изд-во МГУ, 1984. – 79 с.
94. Калінчик М. В. Адаптація сільського господарства України до природного і ринкового середовища / М. В. Калінчик // Вісн. аграр. науки. – 2000. – Спец. вип. – С. 93–95.
95. Канінський П. К. Спеціалізація сільськогосподарських підприємств: монографія / П. К. Канінський. – К.: ННЦ “ІАЕ”, 2005. – 346 с.
96. Канінський П. К. Особливості розвитку спеціалізації аграрного виробництва в умовах ринкових відносин / П. К. Канінський // Економіка АПК. – 2006. – № 10. – С. 43–47.
97. Клейнер Г. Б. К методологии моделирования принятия решений экономическими агентами / Г. Б. Клейнер // Экономика и математические методы. – 2003. – Т. 39, № 2. – С.167–182.

98. Коваленко Є. Я. Методологія і методика раціональної концентрації зерновиробництва сільськогосподарських підприємств / Є. Я. Коваленко // АгроІнКом. – 2010. – № 10–12. – С. 102–104.

99. Коваленко Н. Я. Экономика сельского хозяйства с основами аграрных рынков: курс лекций / Н. Я. Коваленко. – М.: ЭКМОС, 1998. – 448 с.

100. Колесник Г. Е. Масложировой продуктовой подкомплекс АПК Украины / Г. Е. Колесник // Продовольственная проблема и развитие агропромышленного комплекса. – К.: НИЭИ Мин-ва экономики Украины, 1991. – С. 78–82.

101. Комплексна програма розвитку сільського господарства Житомирської області у 2009–2010 рр. та на період до 2015 р. / М. М. Дейсан. – Житомир: Рута, 2009. – 304 с.

102. Кондратюк О. І. Проблеми розвитку агропромислового комплексу України в сучасних умовах / О. І. Кондратюк // Формування економічних умов розвитку сільських територій: матеріали 3-ої міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – С. 87–88.

103. Корінько М. Д. Диверсифікація: теоретичні та методологічні основи: монографія / М. Д. Корінько. – К.: ННЦ “Ін-т аграр. економіки”, 2007. – 447 с.

104. Корягіна А. Д. Економічна сутність поняття “кооперація” / А. Д. Корягіна, В. В. Зіновчук // Наук. вісн. Полтавського ун-ту споживчої кооперації України. – 2010. – № 3(42). – С. 46–51.

105. Костюченко Т. І. Оптимізація виробничо-галузевої структури сільськогосподарського підприємства із застосуванням економіко-математичної моделі / Т. І. Костюченко // Економіка АПК. – 2002. – № 8. – С. 76–81.

106. Кравченко А. Н. Использование нейронных сетей для определения характеристик растительности по спутниковым данным / А. Н. Кравченко // Всерос. открытая ежегодная конф. “Современные проблемы дистанционного зондирования Земли из космоса”, 10–14 ноября 2008. – М., 2008 г. – С. 256.

107. Кравченко В. М. Взаємозв'язок та взаємозалежність галузей сільськогосподарського виробництва / В. М. Кравченко // Матеріали Всеукр.

наук. практ. конф. молодих вчених “Економіка підприємства: проблеми теорії та практики”. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2003.– С. 51–52

108. Кравченко В. М. Моделі оптимізації процесів відтворення у сільському господарстві / В. М. Кравченко // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. – Вип.181: у 2-х т. / ДНУ. – Дніпропетровськ, т 2.– 2003. – С. 417–426.

109. Кравченко О. М. Застосування реалізацій стандартів OGC для створення розподілених систем візуалізації та надання геопросторових даних / О. М. Кравченко, А. Ю. Шелестов // Проблеми програмування. – 2006. – № 2–3. – С. 135–139.

110. Кравчук К. Неподнятая целина / К. Кравчук, А. Турпак // Контракты. – 2008. – № 38. – С. 25–29.

111. Криворучко В. І. Розвиток овочівництва в Україні / В. І. Криворучко // Економіка АПК. – 1999. – № 1. – С. 117–123.

112. Крисанов Д. Ф. Не аграрна діяльність сільськогосподарських підприємств і проблеми її диверсифікації на нинішньому етапі / Д. Ф. Крисанов // Удосконалення економічного механізму функціонування аграрних підприємств в умовах невизначеності: зб. наук. пр. Міжнар. наук.-практ. конф. – К.: КНЕУ, 2004. – С. 182–186.

113. Кудря С. О. Відновлювана енергетика. Основні тенденції та напрямки розвитку / С. О. Кудря // Проблеми розвитку енергетики. Погляд громадськості: зб. наук. пр. – 2009. – № 6. – С. 135–137.

114. Кузубов М. В. Моделювання економічних і еколого-економічних процесів / В. М. Кузубов, О. М. Єдинак, Н. Л. Овандер. – К.: КСУ, 2010. – 170 с.

115. Кузубов М. В. Методологія моделювання регіональних АПК: варіантність, уніфікація, модульність : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора екон. наук: спец. 08.03.02; 08.07.02 / Кузубов Микола Васильович; НАН України, Ін-т економіки. – К., 1996. – 37 с.

116. Кулик С. Проблеми тваринницької галузі і шляхи їх вирішення / С. Кулик // Роль науки у підвищенні технологічного рівня і ефективності АПК

України: матеріали Всеукр. наук.–практ. конф., 18–20 трав. 2011 р. – Тернопіль: Крок, 2011. – С. 110–112.

117. Кундиус В. А. Экономика агропромышленного комплекса: учеб. пособие / В. А. Кундиус. – М.: КНОРУС, 2010. – 544 с.

118. Кузнецов А. Л. Механізм фінансово-кредитного забезпечення підприємств аграрного сектору економіки / А. Л. Кузнецов, О. С. Бондаренко // Зб. наук. пр. Луганського нац. аграр. ун-ту. Сер. “Економічні науки”. – 2006. – Вип. 60. – С. 459–465.

119. Куссуль Н. Н. Интеллектуальные вычисления в задачах обработки данных наблюдения Земли / Н. Н. Куссуль, А. Ю. Шелестов, С. В. Скакун. – К.: Наук. думка, 2007. – 196 с.

120. Куссуль Н. М. Геоінформаційна інфраструктура моніторингу навколишнього середовища та надзвичайних ситуацій / Н. М. Куссуль, С. В. Скакун, А. Ю. Шелестов // Наука та інновації. – 2010. – Т. 6, № 4. – С. 13–20.

121. Куссуль Н. Н. Оценка рисков стихийных бедствий на основе разнородной геопространственной информации / Н. Н. Куссуль, Б. В. Соколов, Я. И. Зелык // Проблемы управления и информатики. – 2010. – № 6. – С. 97–110.

122. Лычкина М. М. Имитационное моделирование экономических процессов / М. М. Лычкин. – М.: Академия АйТи, 2005. – 160 с.

123. Лукинов И. Влияние интеграционных и дезинтеграционных процессов на экономику Украины / И. Лукинов // Общество и экономика. – 2003. – № 1. – С. 144–162.

124. Лукинов І. І. Вибрані праці: у 2-х кн. / І. І. Лукинов. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – Кн. 1. – 816 с.

125. Люльченко М. Напрями прискореного розвитку м'ясного скотарства на Житомирщині / М. Люльченко, С. Спека, М. Дородько // Тваринництво України. – 2004. – № 12. – С. 16–18.

126. Ляшенко І. М. Основи математичного моделювання економічних, екологічних та соціальних процесів / І. М. Ляшенко, М. В. Коробова, А. М. Столяр. – Тернопіль, 2006. – 300 с.

127. Майданович О. В. Междисциплинарный подход к оцениванию и анализу эффективности информационных технологий и систем / О. В. Майданович, М. Ю. Охтилев, Н. Н. Куссуль // Известия высших учебных заведений. Приборостроение. – 2010. – Т. 53, № 11. – С. 7–16.

128. Макаренко П. М. Моделі аграрної економіки / П. М. Макаренко. – К.: ННЦ ІАЕ УААН, 2005. – 680 с.

129. Макконелл К. Р. Экономикс: в 2-х т. / К. Р. Макконелл, С. Л. Брю. – М.: Республика, 1992. – Т. 2. – С. 238–249.

130. Макроекономічні показники розвитку аграрного сектора України [Електронний ресурс] / Мін-во аграр. політики та продовольства. – Режим доступу: <http://new.minagro.gov.ua/>

131. Малиенко А. М. Проблемы аграрных реформ в Украине / А. М. Малиенко. – К.: ННЦ ІАЕ, 1999. – 85 с.

132. Малиновський А. С. Системне відродження сільських територій в регіоні радіаційного забруднення: монографія / А. С. Малиновський. – К.: ННЦ “Ін-т аграр. економіки”, 2007. – 602 с.

133. Малік М. Й. Основи аграрного підприємництва / М. Й. Малік. – К.: ІАЕ, 2000. – 582 с.

134. Мармоза А. Т. Теорія статистики: навч. посібник / А. Т. Мармоза. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2003. – 392 с.

135. Маршалл А. Принципы политической экономии / А. Маршалл. – М.: Прогресс, 1983. – 310 с.

136. Масловська Л. Ц. Сталий розвиток продуктивних сил регіонів: теорія, методологія, практика: монографія / Л. Ц. Масловська. – К.: КНТЕУ, 2003. – 365 с.

137. Математичні методи в економіці та моделювання соціально-економічних процесів в АПК / В. А. Кундіуса, Л. А. Мочалова, В. А. Кегель, Г.С. Сидоров. – 2-е вид., перероб. і доп. – М.: Колос, 2001. – 288 с.

138. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>

139. Мацибора В. І. Економіка сільського господарства: підручник / В. І. Мацибора. – К.: Вища шк., 1994. – 415 с.

140. Мельник Л. Ю. Концентрація виробництва в сільському господарстві: тенденції і перспективи / Л. Ю. Мельник, П. М. Макаренко // Економіка АПК. – 2002. – № 2. – С. 11–16.

141. Месель-Веселяк В. Я. Напрями розвитку галузей тваринництва та їх державна підтримка / В. Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2004. – № 9. – С. 3–8.

142. Месель-Веселяк В. Я. Розвиток форм господарювання в аграрному секторі України (результати, проблеми) / В. Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2006. – № 12. – С. 34–41.

143. Методичні рекомендації щодо призупинення деградаційних процесів у агроландшафтах Поліської зони Житомирської області / А. О. Мельничук, А. М. Бовсуновський, О.І. Савчук, .., В. Є. Данкевич [та ін.]; Ін-т сільського госп-ва Полісся НААН. – Житомир, 2011. – 40 с.

144. Микитюк В. М. Формування продовольчої безпеки в Україні: регіональний аспект / В. М. Микитюк, О. В. Скидан. – Житомир: Вид-во “ДАУ”, 2005. – 248 с.

145. Міжнародна економічна інтеграція [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bookz.com.ua/3/10.htm>.

146. Мізюк Б. Оптимальний критерій / Б. Мізюк // Економічна енциклопедія: у 3-ох т. / редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) [та ін.]. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2001. – Т. 2. – С. 630.

147. Місевич М. А. Потенційна (ресурсна) конкурентоспроможність високотоварних сільськогосподарських підприємств Житомирської області / М.А. Місевич // Економіка АПК. – 2007. – № 3. – С. 41–48.

148. Місевич М. А. Конкурентоспроможність ресурсного потенціалу високотоварних сільськогосподарських підприємств / М. А. Місевич // Вісн. ЖНАЕУ (економічні науки). – 2010. – № 1 (26), т. 2.– С. 241–248.

149. Місевич М. А. Ефективність використання земельних ресурсів як визначальний чинник забезпечення конкурентоспроможності високотоварних аграрних підприємств / М. А. Місевич // Економіка: проблеми теорії та практики. – 2010, – № 222, т. 3. – С. 525–534.

150. Міхаліна І. Г. Диверсифікація агровиробництва – необхідна складова управління ризиками / І. Г. Міхаліна // Вісн. Нац. акад. держ. управління при Президентові України. – 2006. – № 3. – С. 21–24.

151. Молдаван Л. В. Форми господарювання в аграрному секторі країни в умовах глобалізації / Л. В. Молдаван // Економіка АПК. – 2010. – № 1. – С. 13–17.

152. Монахов А. В. Математические методы анализа экономики / А. В. Монахов. – СПб.: Питер, 2002. – 176 с.

153. Мочерний С. В. Оптимальні розміри підприємств / С. В. Мочерний // Економічна енциклопедія: у 3-ох т. / редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) [та ін.]. – К.: Видав. центр “Академія”, 2001. – Т. 2. – С. 630.

154. Мочерний С. В. Структура організації / С. В. Мочерний // Економічна енциклопедія: у 3-ох т. / редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) [та ін.]. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2002. – Т. 3. – С. 505.

155. Наконечний Т. С. Оптимізація виробничого потенціалу економічних систем (на прикладі бурякового під комплексу): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: / Т. С. Наконечний. – К.: КНЕУ, 2004. – 22 с.

156. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Полісся і західного регіону України / редкол.: В. М. Зубець (голова) [та ін.]. – К.: Аграрна наука, 2010. – 944 с.

157. Национальный статистический комитет Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://belstat.gov.by/homep/ru/indicators/agriculture.php>
158. Нелеп В. М. Планування на аграрному підприємстві: підручник / В. М. Нелеп. – К.: КНЕУ, 2000. – 372 с.
159. Нестерчук Ю. О. Організаційно-економічні моделі міжрегіональної аграрно-промислової інтеграції / Ю. О. Нестерчук // Економіка АПК. – 2009. – № 5. – С. 17–24.
160. Николюк О. М. Управління підприємницькими ризиками виробників хмелю: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Николюк Ольга Миколаївна. – Житомир, 2009. – 215 с.
161. Онищенко О. М. Сільський розвиток: основи методології та організації / О. М. Онищенко, В. В. Юрчишин // Економіка України. – 2006. – № 10. – С. 4–13.
162. Онищенко О. М. Оптимізація галузевої структури сільськогосподарських підприємств / О. М. Онищенко. – К.: Урожай, 1972. – 216 с.
163. Організація і планування сільськогосподарського виробництва: підручник / за ред. М. М. Ільчука. – Вінниця: Нова книга, 2008. – 456 с.
164. Організація сільськогосподарського виробництва: підручник [для студ. економ. спец. вищих аграр. закл. освіти] / Т. С. Тарасенко, Л. Я. Зрібняк, М. М. Ільчук [та ін.]; за ред. Г. С. Тарасенка [та ін.]. – К.: ФАДА, ЛТД, 2000. – 446 с.
165. Основи аграрного підприємництва / за ред. М. Й. Маліка. – К.: Ін-т аграр. економіки, 2000. – 582 с.
166. Основи економічної теорії: політекономічний аспект: підручник / за ред. Г. Н. Климка, В. П. Нестеренка. – К.: Вища шк., 1994. – 559 с.
167. Осташко Т. О. Структурно-інституціональний аналіз аграрного ринку України / Т. О. Осташко // Економіка і прогнозування. – 2004. – № 3. – С. 115–127.

168. Павлов В. І. Економіко-корпоративні основи підприємств: навч. посібник / В. І. Павлов, І. І. Пилипенко. – К.: ІВЦ Держкомстат України, 2005. – 378 с.
169. Парадигма // Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2001. – С. 704.
170. Пельтек Л. В. Формування механізму державного регулювання зовнішньоекономічною діяльністю в регіоні / Л. В. Пельтек // Економіка та держава. – 2009. – № 4.
171. Перспективи розвитку АПК в умовах членства України в СОТ: метод. Рекомендації. – Луганськ, 2008. – С. 26–28.
172. Петров В. М. Організація підсобних промислів та переробних підприємств / В. М. Петров ; Харків. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. – Харків, 2002. – 192 с.
173. Петухов Р. М. Оценка эффективности промышленного производства: Методы и показатели / Р. М. Петухов. – М.: Экономика, 2005. – 191 с.
174. Підлісецький Г. М. Економічні проблеми технічного забезпечення сільського господарства / Г. М. Підлісецький, В. Л. Товстопят // Економіка України. – 2008. – № 11. – С. 81–87.
175. Підлісецький Г. М. Матеріально-технічна база аграрного виробництва: стан та проблеми відтворення / Г. М. Підлісецький, В. Л. Товстопят, А. В. Бурилко // АгроІнКом. – 2008. – №№ 5–6. – С. 34–39.
176. Планування та організація діяльності аграрного підприємства: посібник / за ред. А. І. Батіг. – К.: Аграрна освіта, 2003. – 425 с.
177. Політична економія: навч. посібник / О. Є. Степура, О. С. Єремєєв, Т. Ю. Пономарьова, М. О. Степура; за заг. ред. О. С. Степури; Ін-т підприємництва та сучасних технологій. – К.: Кондор, 2006. – 405 с.
178. Попович М. Г. Теорія автоматичного керування: підручник / М. Г. Попович. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Либідь, 2007. – 656 с.

179. Последствия вступления Украины в ВТО для сельского хозяйства – мнения экспертов [Электронный ресурс] / ОПТАГРО – новости аналитики. – Режим доступа: <http://optagro.ru/work/newsanalitics/5164>.

180. Посулько Д. А. Некоторые правовые вопросы развития крупных агропромышленных структур холдингового типа / Д. А. Посулько // Экономика с.-х. и перерабатывающих предприятий. – 2007. – № 7. – С. 74–76.

181. Про затвердження нормативів оптимального співвідношення культур у сівозмінах в різних природно-сільськогосподарських регіонах: постанова КМУ від 11 лютого 2010 р. № 164 // Пропозиція. – 2010. – №4. – С. 7.

182. Про соціально-економічне становище Житомирської області за січень-квітень 2011 р. [Електронний ресурс] / Гол. упр. статистики у Житомир. обл. – Режим доступу: <http://www.stat.ic.zt.ua/>

183. Про Державний земельний кадастр: закон України від 07.07.2011 р. № 3613 // Урядовий кур'єр. – 2011 р. – 30 серп.

184. Про ринок земель: проект закону України // Урядовий кур'єр. – 2011 р. – 24 черв.

185. Рекомендації по веденню сільськогосподарського виробництва в умовах радіоактивного забруднення північних районів Житомирщини, постраждалих у результаті аварії на Чорнобильській АЕС на період 2011–2016 рр. / М.М. Дейсан, М.П. Дідківський, Ю.І. Савченко, ..., ..., В.Є. Данкевич [та ін.] ; Ін-т сільського госп-ва Полісся НААН. – Житомир, 2011. – 34 с.

186. Рекомендації щодо створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу для надання послуг у виробництві та реалізації біопалива в Житомирській області / Н.М. Головченко, В. Є. Данкевич, С. В. Добрякова [та ін.]; Житомир. нац. агрокол. ун-т. – Житомир, 2011. – 94 с.

187. Рижук С. М. Державне регулювання аграрного сектора та перехід на інноваційну модель розвитку / С. М. Рижук // Економіка АПК. – 2002. – № 7. – С. 45

188. Родионова О. А. Институциональные преобразования и развитие интеграционных процессов в АПК / О. А. Родионова, Е. В. Дацкова // Экономика с.-х. и перерабатывающих предприятий. – 2005. – № 1. – С. 39–42.
189. Розова В. Все просто – геніальне / В. Розова // Агробізнес сьогодні. – 2009. – № 17. – С. 20.
190. Россия в цифрах за 2010 год / Держкомстат РФ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.gks.ru
191. Рыжиков Ю.И. Имитационное моделирование. Теория и технологии / Ю.И. Рыжиков. – СПб.: КОРОНА принт ; М.: Альтекс-А, 2004. – С. 98–111.
192. Рябоконт В. П. Відродження українського села – пріоритетний напрям аграрної політики держави / В. П. Рябоконт // Економіка АПК. – 2007. – № 12. – С. 3–7.
193. Саблук П. Т. Аграрна економіка і політика в Україні: підсумки минулого та погляд у майбутнє / П. Т. Саблук. – К.: Ін-т аграр. економіки, 2001. – 484 с.
194. Саблук П.Т. Світове і регіональне виробництво аграрної продукції: монографія / П. Т. Саблук. – К.: ННЦ ІАЕ, 2008. – 210 с.
195. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятий: учебник / Г. В. Савицкая. – Мн.: И.П. “Экоперспектива”, 2000. – 494 с.
196. Семернікова І. Економіка підприємства: навч. посібник/ І. Семернікова, Н. Мешкова-Кравченко. – Херсон: ОЛДІ-плюс, 2003. – 311 с.
197. Сергеев И. В. Экономика предприятия: учеб. пособие / И. В. Сергеев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 304 с.
198. Сільськогосподарський портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://silgosp.com/>
199. Скидан О. В. Інституціональні засади формування аграрної політики України: монографія / О. В. Скидан. – Житомир: Вид-во “Полісся”, 2010. – 308 с.
200. Скидан О. В. Аграрна політика України в період ринкової трансформації: монографія / О. В. Скидан. – Житомир: Вид-во “ЖНАЕУ”, 2008. – 376 с.

201. Складання стратегічного балансу та сутність swot-аналізу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://in1.com.ua/book/13007/10315/>
202. Славов В. П. Еколого-економічні основи виробництва і використання кормів у зоні радіоактивного забруднення: монографія / В. П. Славов, Л. Д. Павловська. – К.: Світ, 1999. – 175 с.
203. Сміт А. Дослідження про природу та причини добробуту націй / А. Сміт. – К., 2001. – 593 с.
204. Снитюк О. І. Синтетичні моделі та методи оптимізації структури сільськогосподарського виробництва: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.03.02 / Оксана Іванівна Снитюк. – К., 2004. – 20 с.
205. Снитюк О. І. Особливості макроекономічної оптимізації сільськогосподарського виробництва / О. І. Снитюк // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. / ДНУ. – 2002. – Вип. 156. – С. 168–172.
206. Снитюк О. І. Технологія ефективною підготовки даних для прогнозування економічних показників / О. І. Снитюк // Матеріали 4-ої Всеукр. наук.–практ. конф. “Теорія і практика перебудови економіки” / ЧДТУ. – Черкаси, 2003. – С. 213–216.
207. Соколенко С. І. Сучасні світові ринки та Україна / С. І. Соколенко. – К.: Демос, 1995. – 184 с.
208. Статистика. RU портал статистических данных [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://statistika.ru/agriculture/>
209. Статистичний щорічник Житомирської області за 2008 р. / за ред. Л. О. Рижкової; відп. за вип. І. С. Шапарчук; Гол. упр. статистики в Житомир. обл. – Житомир, 2010.
210. Статистичний щорічник України за 2009 р. / за ред. О. Г. Осауленка; відп. за вип. П. П. Забродський; Держкомстат України. – К., 2009.
211. Степаненко Н. І. Диверсифікація діяльності підприємств аграрного сервісу: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Степаненко Наталія Іванівна. – Житомир, 2009. – 197 с.

212. Структура виробнича // Економічна енциклопедія: у 3-ох т. / редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) [та ін.]. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2002. – Т. 3. – С. 499.

213. Сучасні деградаційні процеси, еколого-агрономічний стан та оцінка придатності сільськогосподарських земель для створення екологічно чистих сировинних зон і господарств / О. О. Созінов, М. В. Козлов, А. Г. Сердюк [та ін.] // Агроекологія і біотехнологія : зб. наук. пр. – 1998. – Вип. 2. – С. 54–65.

214. Сявавко С. М. Економіко-математичне моделювання у прийнятті управлінських рішень / С. М. Сявавко, А. Я. Сохнич // Економіка АПК. – 2005. – № 3. – С. 13–18.

215. Теорія, політика та практика сільського розвитку / за ред. О. М. Бородіної, І. В. Прокопи. – К.: Ін-т економіки і прогнозування НАНУ, 2010. – 384 с.

216. Топішко І. Виробнича структура підприємства / І. Топішко // Економічна енциклопедія: у 3-ох т. / редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) [та ін.]. – К.: Видав. центр “Академія”, 2000. – Т. 1. – С. 193.

217. Точность – 2 сантиметра на поле в 100 га [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zerno-ua.com/?p=5042>

218. Третьяк А. М. Розвиток сільських територій як один із пріоритетів економічної політики держави / А. М. Третьяк, В. М. Друга // Агроінком. – 2007. – № 1–2. – С. 80–84.

219. Третьяк А. М. Економіка землекористування та землевпорядкування: навч. посібник / А. М. Третьяк. – К.: ТОВ ЦЗРУ, 2004. – 542 с.

220. Узун В. Я. Крупный и малый бизнес в сельском хозяйстве России: адаптация к рынку и эффективность / В. Я. Узун. – М.: ФГНУ “Росинформагротех”, 2005. – 184 с.

221. Україне и России пора реализовывать свой аграрный потенциал [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://agroconf.org/content/ukraine-i-rossii-pora-realizovyvat-svoy-agrarnyy-potencial-nemeckiy-ekspert>.

222. Українська радянська енциклопедія: у 12 т. / гол. редкол.: О. К. Антонов, Б. М. Бабій, Ф. С. Бабичев [та ін.]. – К.: Гол. ред. Української радянської енциклопедії, 1984. – Т. 11, Кн. 1.

223. Об обороте земель сельскохозяйственного назначения: Федеральный закон Российской Федерации от 24 июля 2002 г. № 101-ФЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rg.ru/2002/07/27/zemli-dok.html>

224. Федоров М. М. Економічні проблеми земельних відносин у сільському господарстві / М. М. Федоров. – К.: ІАЕ, 1998. – 263 с.

225. Федорова Н. Внешние условия и внутренние факторы повышения эффективности земледелия / Н. Федорова // АПК: экономика, управление. – 2005. – № 4. – С. 51–59.

226. Федосеев В. В. Экономико-математические модели и прогнозирование рынка труда / В. В. Федосеев. – М.: Вузовский учебник, 2005. – С. 140–145.

227. Ходаківський Є. І. Синергетичні основи регулювання пріоритету ринку продовольства / Є. І. Ходаківський // Формування та розвиток аграрного ринку. – К.: ННЦ ІАЕ УААН, 2004. – С. 243–251.

228. Ходаківський Є. І. Синергетична парадигма економіки: кол. монографія / Є. І. Ходаківський, І. Г. Грабар, Ю. С. Цаль-Цалко. – Житомир: Рута, 2007. – 160 с.

229. Храмова И. Г. Вертикальная интеграция в продовольственном комплексе России / И. Г. Храмова ; Ин-т экономики переходного периода. – М., 2003. – 52 с.

230. Цаль-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз: підручник / Ю. С. Цаль-Цалко. – вид. 2-ге., доп. – Житомир: ЖОО ГО “Спілка економістів України”, 2009. – 504 с.

231. Цілісність. Вікіпедія. Вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Цілісність>

232. Цопко С. В. Економіко-математичне моделювання процесів сільськогосподарського виробництва / С. В. Цопко. – К.: Логос, 2006. – 336 с.

233. Цюпко С. В. Економіко-математичні моделі прогнозування розвитку сільського господарства Україна: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.03.02 / С. В. Цюпко; Нац. аграр. ун-т. – К., 2001. – 20 с.
234. Чабан Г. В. Моделювання як метод прогнозування в сільському господарстві / Г. В. Чабан // Зб. наук. пр. Черкаського держ. техн. ун-та. Сер.: Економічні науки. – 2003. – Вип.11. – С. 284–289.
235. Шваб Л. Економіка підприємства: Навчальний посібник / Л. Шваб. – 3-є вид.. – К.: Каравела, 2006. – 583 с.
236. Шпичак О. М. Теорія та практика формування ціни землі сільськогосподарського призначення / О. М. Шпичак, В. Г. Андрійчук // Агроінком. – 2003. – № 3–4. – С. 33–41.
237. Экономика предприятия / под ред. О. И. Волкова, В. Я. Позднякова. – М.: ИНФРА – М., 2005. – 331 с.
238. Экономика предприятия: учебник / под ред. проф. Н. А. Сафронова. – М.: Юристъ, 2000. – 584 с.
239. Экономика сельского хозяйства / под ред. И. А. Минакова. – М.: Колос, 2006. – 328 с.
240. Экономический словарь агропромышленного комплекса / под ред. И. И. Оржеховской. – К.: Урожай, 1986. – 334 с.
241. Элеватор из полиэтилена [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zerno-ua.com/?p=1846>
242. Юрчишин В. В. Аграрна політика в Україні на зламах політичних епох. Історико-соціально-економічні нариси: монографія. / В. В. Юрчишин. – К.: Наук. думка, 2009. – 374 с.
243. Юрчишин В. В. Аграрні революції в Україні у контексті зламів політичних епох / В. В. Юрчишин // Економіка України. – 2009. – №3. – С 17.
244. Якобчук В. П. Конкурентоспроможність трудових ресурсів села / В. П. Якобчук, С. В. Тищенко // Конкурентоспроможність в умовах глобалізації: реалії, проблеми та перспективи: матеріали 3-ої міжнар. наук.-

практ. конф. / за ред. І. В. Сауха. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – С. 64–67.

245. Якубів В. М. Збалансований розвиток аграрних підприємств у сільському зростанні: монографія / В. М. Якубів. – Івано-Франківськ: Вида-во Прикарпатського нац. ун-ту ім. Василя Стефаника, 2011. – 320 с.

246. Яців І. Диверсифікація виробництва в сільськогосподарських підприємствах / І. Яців, І. Щербата // Вісн. Львів. держ. аграр. ун-ту. Економіка АПК. – 2006. – № 13. – С. 495–500.

247. Kussul N. High performance Intelligent Computations for Environmental and Disaster Monitoring / N. Kussul, A. Shelestov, S. Skakun, O. Kravchenko // In Intelligent Data Processing in Global Monitoring for Environment and Security / Krassimir Markov, Vitalii Velychko editors. – Sofia: I T H E A, 2010. – P. 64–92.

248. McFetridge D. G. The Economics of vertical integration in Agricultural Economics Department of Economics / D. G. McFetridge; Carleton University. – Ottawa, 1999. – № 4. – P. 525–531.

249. Science and technology center in Ukraine [Electronic resource]. – Available from: <http://www.stcu.int/>. 15:20 18.08.2011

250. The World of Organic Agriculture 2011 is launched [Electronic resource]. – Available from: <http://www.ifoam.org/>

ДОДАТКИ

**Споживання продуктів харчування населенням
Житомирської області у 2010 р.**

Продукти харчування	Споживання на одну особу за рік, кг		% до нормативу	Потреба населення області, всього, кг	Виробництво в області, кг	% до потреби
	норматив МОЗ	факт				
Хліб та хлібопродукти	101,0	117,5	116,3	129,9	151,1	116,3
М'ясо та м'ясопродукти	80,0	43,8	54,8	102,9	56,3	54,7
Молоко та молочні продукти	380,0	243,9	64,2	488,6	313,6	64,2
Риба та рибні продукти	20,0	14,7	73,5	25,7	18,9	73,5
Яйця, шт.	290	295	101,7	159,4	227,3	142,6
Картопля	124,0	176,8	142,6	207,0	157,0	75,8
Овочі	161,0	122,1	75,8	115,7	47,1	40,7
Плоди та ягоди	90,0	36,6	40,7	48,9	50,9	104,1
Цукор	38,0	39,6	104,2	16,7	19,9	119,2
Олія	13,0	15,5	119,2	129,9	151,1	116,3

Джерело: розраховано за даними Держкомстату України: режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> та Головного управління статистики в Житомирській області.

**Сильні та слабкі сторони основних виробників
сіськогосподарської продукції**

Виробники	Сильні сторони	Слабкі сторони	Тенденція останніх років
особисті селянські господарства	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечення населення продуктами харчування; - створення робочих місць; - виробництво екологічно чистої продукції; - збереження традицій ведення господарства 	<ul style="list-style-type: none"> - низька товарність продукції; - обмеженість у використанні технічних засобів; - відсутність сортового посівного матеріалу та племінної худоби 	<ul style="list-style-type: none"> - збільшення безробіття; - погіршення умов проживання; - старіння села; - занепад сільських територій
фермерські господарства	<ul style="list-style-type: none"> - мобільність виробництва; - надання послуг особистим селянським господарствам; - збереження сільського укладу життя; - виробництво овочів 	<ul style="list-style-type: none"> - розвиток малозатратних галузей; - мала площа оброблюваних земель; - неспроможність залучення інвестиційних та кредитних коштів 	<ul style="list-style-type: none"> - збільшення кількості; - збільшення площ земельних угідь, закупівля техніки; - державна підтримка
сіськогосподарські підприємства	<ul style="list-style-type: none"> - можливість дотримання сівозмін; - вирощування спеціалізованих культур (хміль, ріпак, соняшник); - розвиток тваринницької галузі та кормовиробництва; - утримання та розвиток соціальної сфери села 	<ul style="list-style-type: none"> - низький рівень оновлення техніки; - повільна модернізація виробництва; - відсутність надійних ринків збуту, переробки та зберігання продукції; - недостатнє кадрове забезпечення 	<ul style="list-style-type: none"> - скорочення виробництва; - укрупнення; - залучення інвестиційних коштів; - відтік кваліфікованих кадрів
аграрні холдинги	<ul style="list-style-type: none"> - модернізація виробництва; - формування великих товарних партій, ефект масштабу, вихід на експорт; - створення замкнутого циклу виробництва; - кваліфікований менеджмент 	<ul style="list-style-type: none"> - вахтовий метод виробництва; - відсутність тваринництва; - порушення сівозмін; - неповне використання орендованих земель; - погіршення родючості ґрунтів 	<ul style="list-style-type: none"> - збільшення площ; - вирощування високоенергетичних культур; - диверсифікація виробництва; - експортно орієнтоване виробництво

Джерело: власні дослідження.

Відбір високотоварних підприємств Житомирської області для дослідження оптимізації виробничої структури, 2008–2010 рр.

Район	Кількість підприємств	Критерії розподілу			Високотоварні підприємства
		рівень товарності, $\geq 75\%$	площа ≥ 1000 га	наявність ВРХ, ≥ 100 умов. гол.	
Андрушівський	62	31	10	7	7
Баранівський	42	22	3	4	3
Бердичівський	78	35	11	5	4
Брусилівський	37	19	7	9	5
Вол.-Волинський	43	20	5	2	2
Ємільчинський	52	28	8	10	8
Житомирський	79	46	7	3	3
Коростенський	43	24	3	9	2
Коростишівський	59	23	4	4	2
Лугинський	21	16	2	4	2
Любарський	73	29	11	9	7
Малинський	30	21	18	6	5
Народицький	13	9	2	4	1
Нов.-Волинський	75	33	9	14	8
Овруцький	31	17	7	16	5
Олевський	30	14	2	2	1
Попільнянський	59	24	12	9	9
Радомишльський	45	14	8	5	3
Романівський	44	23	4	7	4
Ружинський	109	42	16	13	12
Червоноармійський	65	23	14	7	6
Черняхівський	57	22	11	5	4
Чуднівський	28	13	9	8	4
По області	1175	548	183	162	107

Джерело: власні дослідження.

**Вихідні дані для проведення множинного кореляційно-регресійного аналізу
впливу факторів на рівень товарності високотоварних
сільськогосподарських підприємств**

Район	Кількість підприємств	Факторна ознака				Результативна ознака
		середній розмір господарства, га	фондова забезпеченість на 1 га с.-г. угідь	виробництво ВП у порівняльних цінах на 1 га с.-г. угідь	поголі в'ятварин, гол.	рівень товарності, %
Всього	107	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	У
Андрушівський	7	2552	5436	8774	494	84
Баранівський	3	1979	5330	3760	212	76
Бердичівський	4	2092	7106	5014	282	85
Брусилівський	5	2295	8983	6267	353	87
Вол.-Волинський	2	1497	3553	2507	141	75
Ємільчинський	8	1228	7213	9028	564	74
Житомирський	3	1903	5330	3760	212	86
Коростенський	2	1106	4573	2807	141	76
Коростишівський	2	1308	3563	2207	139	75
Лугинський	2	911	4553	2507	148	69
Любарський	7	4281	10436	8774	494	97
Малинський	5	1387	8823	6267	353	84
Народицький	1	1494	1977	1253	171	81
Нов.-Волинський	8	2601	11213	10028	564	92
Овруцький	5	1708	8813	6267	353	75
Олевський	1	1814	1678	1253	171	82
Попільнянський	9	4921	15989	11281	635	97
Радомишльський	3	1217	5330	3760	212	84
Романівський	4	5597	7106	5014	282	94
Ружинський	12	4976	21319	15042	846	91
Червоноармійський	6	2356	10660	7521	423	87
Черняхівський	4	2736	7106	5084	382	91
Чуднівський	4	3116	10106	5014	282	95

Джерело: власні дослідження.

**Потенціал високотоварних підприємств у використанні побічної продукції
рослинництва для переробки**

Культури	Рік	Зернові та зернобобові	Ріпак	Соняшник	Соя	Кукурудза на зерно
Посівна площа, тис. га	2009	333,4	29,1	6,5	21,8	52,9
	2010	309,8	14,3	16,7	39,7	77,4
	2011	311,5	17,4	15,4	38,6	74,2
Урожайність, ц/га	2009	31,6	20,8	15,9	19,0	69,5
	2010	31,1	13,8	13,2	15,3	61,8
	2011	31,7	15,1	14,7	15,7	64,2
Собівартість основної продукції, грн/ц	2009	69,0	155,0	133,0	203,0	59,0
	2010	88,8	198,4	190,8	257,8	77,5
	2011	91,7	200,2	197,1	257,4	79,9
Собівартість побічної продукції, грн/ц	2009	6,9	15,5	13,3	20,3	5,9
	2010	8,8	19,8	19,1	25,8	7,8
	2011	9,1	20,3	19,2	27,8	7,9

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики в Житомирській області.

**Економічна ефективність застосування високотоварними господарствами
автоматичних систем водіння під час сівби**

Показники	З навігаційною системою паралельного водіння	Без навігаційної системи
Склад агрегату	Cat 95E Horsh-FG-18	MT3-82 + СТЗ-5,4
Марка системи автоматичного водіння	Trimble EZ-Guide 250	–
Ціна автоматичної системи, грн.	22500	–
Продуктивність за одну годину основного часу, га	27,57	4,95
Обслуговуючий персонал, люд.	1	2
Погодинна тарифна ставка (тракторист/ допоміжний)	8,5	6,95/4,47
Питомі витрати палива, л/год.	3,8	2,45
Питома витрата насіння на пересів, кг/га	36,6	60,4
Затрати праці, люд. - год./га	0,05	0,65
Сукупні витрати, грн/год.	192,50	340,20
Економічний ефект від використання автоматичної системи водіння, грн	14510	–

Джерело: власні дослідження.

АНКЕТА № _____

керівника високотоварного сільськогосподарського підприємства

З метою вивчення тенденцій розвитку сільськогосподарського виробництва запрошуємо Вас взяти участь у дослідженні проблеми оптимізації структури виробництва високотоварних сільськогосподарських підприємств. Для цього пропонуємо Вам заповнити анонімну анкету. Результати опитування будуть використані виключно в наукових цілях.

1. Яка організаційно-правова форма Вашого підприємства:

☐ Господарське товариство	☐ Приватне підприємство
☐ Фермерське господарство	☐ Інша форма _____

2. Вкажіть будь ласка розмір Вашого господарства:

С.-г. угіддя _____ га	Поголів'я ВРХ _____ гол.
Рілля _____ га	Інше (вказати) _____

3. Визначте основні види діяльності Вашого підприємства:

☐ Рослинництво	☐ Переробка
☐ Тваринництво	☐ Інше (вказати) _____

4. Який рівень рентабельності підприємства?

Рослинництва _____ %	Підприємства в цілому _____ %
Тваринництва _____ %	Інше (вказати) _____

5. Який прибуток отримало підприємство у 2010 році?

☐ До 1 млн грн	☐ 4–7 млн грн
☐ 1–2 млн грн	☐ Понад 7 млн грн
☐ 2–4 млн грн	☐ Інше (вказати) _____

6. Який рівень товарності основних видів продукції підприємства?

Зернові _____ %	Молоко _____ %
Технічні _____ %	М'ясо ВРХ _____ %
Інше (вказати) _____ %	Інше (вказати) _____ %

7. Чи здійснює підприємство переробку с.-г. продукції, у який спосіб?

☐ Випікання хліба	☐ Виробництво ковбасних виробів
☐ Виробництво борошна	☐ Інше (вказати) _____
☐ Виробництво круп	

8. Як господарство використовує побічну продукцію рослинництва?

☐ Приорюємо як органіку	☐ Реалізовуємо населенню
☐ Спалюємо	☐ Інше (вказати) _____
☐ Використовуємо як паливо	

9. Який розмір і форма орендної плати за 1 га с.-г. угідь?

- Сума _____ грн.
- Грiшми Послугами
- Продукцією Інше (вказати) _____

10. Як Ви ставитесь до мінімізації обробітку ґрунту?

- Використовуємо Не використовуємо, надто дорога техніка
- Здійснюємо традиційний обробіток Не використовуємо, не для наших земель

11. Чи здійснює господарство підтримку соціальної сфери і за якими напрямками?

- Забезпечення працівників житлом Розвиток соціальної інфраструктури
- Транспортне сполучення Інше (вказати) _____

12. Яка потреба Вашого підприємства в кредитних ресурсах на рік?

- До 1 млн грн Понад 5 млн грн
- 1–3 млн грн Інше (вказати) _____
- 3–5 млн грн

13. Які основні канали реалізації продукції господарства:

- Переробним підприємствам На експорт
- Населенню Інше (вказати) _____
- На ринку

14. Чи плануєте Ви здійснювати розширення виробництва, за якими напрямками?

- Збільшення площ Здійснення переробки
- Нарощування поголів'я Створення власної мережі збуту
- Нарощування виробництва продукції рослинництва Надання послуг
- Інше (вказати) _____

15. Яка оптимальна площа с.-г. угідь для Вашого господарства?

- до 200 га 1000–5000 га
- 200–500 га Понад 5000 га
- 500–1000 га Інша (вказати) _____

16. Скільки могло б господарство додатково взяти в оренду землі?

- До 200 га 1000–3000 га
- 200–500 га Понад 3000 га
- 500–1000 га Інше (вказати) _____

17. Яким має бути чисельність поголів'я ВРХ для конкурентоспроможності галузі тваринництва?

- до 100 гол. 1000–3000 гол.
- 100–300 гол. Понад 3000 гол.
- 300–1000 гол. Інше (вказати) _____

18. Яким чином держава має стимулювати виробництво с.-г. продукції?

☐ Надання дотацій	☐ Закупівля продукції в державний резерв
☐ Контроль за цінами	☐ Інше (вказати)_____
☐ Надання дешевих кредитів	

19. Як Ви ставитесь до купівлі-продажу земель с.-г. призначення?

☐ Підтримую	☐ Підтримую, при запровадженні відповідної законодавчої бази
☐ Не підтримую	☐ Інше (вказати)_____
☐ Немає достатньо інформації	

20. Чи плануєте Ви розвивати органічне землеробство в господарстві?

☐ Так	☐ Можливо в майбутньому
☐ Ні	☐ Інше (вказати)_____

21. Як планує господарство працювати в перспективі?

☐ Самостійно	☐ Із залученням кредитів
☐ З допомогою інвестора	☐ Інше (вказати)_____

Щиро дякуємо за допомогу і бажаємо успіхів !

Орієнтовані схеми сівозмін для високотоварних сільськогосподарських підприємств Житомирської області

Спеціалізація господарства	Регіон	Сівозміна
без галузі тваринництва	Лісостеп	1 – озимий ріпак; 2 – озима пшениця; 3 – цукровий буряк; 4 – кукурудза на зерно; 5 – соя; 6 – яра пшениця; 7 – соняшник; 8 – кукурудза на зерно; 9 – яра пшениця
		1 – горох; 2 – озима пшениця; 3 – картопля, овочі; 4 – кукурудза на зерно; 5 – соя; 6 – ячмінь (1/2), яра пшениця (1/2); 7 – озимий ріпак; 8 – соняшник – кукурудза на зерно
	Полісся	1 – озимий ріпак; 2 – озиме жито; 3 – льон-довгунець; 4 – картопля, овочі; 5 – кукурудза на зерно; 6 – соя; 7 – яра пшениця
		1 – люпин, вика (зерно); 2 – ячмінь; 3 – картопля; 4 – кукурудза на зерно; 5 – овес
з розвинутою галуззю тваринництва	Лісостеп	1 – багаторічні трави (конюшина червона); 2 – озима пшениця; 3 – цукрові буряки; 4 – кукурудза на зерно, силос; 5 – горох, однорічні трави (вико-вівсяна суміш); 6 – озимий ріпак; 7 – кукурудза на зерно, зелений корм; 8 – ячмінь з підсівом багаторічних трав
		1 – багаторічні трави (конюшина, тимофіївка лучна); 2 – озима пшениця (1/2), озимий ячмінь (1/2); 3 – картопля, овочі; 4 – кукурудза на зерно, силос; 5 – однорічні трави (вико, горохо, люпино- вівсяні сумішки); 6 – озима пшениця, тритикале, пожнивні (сидерати); 7 – соя (1/2), соняшник (1/2); 8 – кукурудза, кормові коренеплоди; 9 – ячмінь (1/2), овес (1/2) з підсівом багаторічних трав (бобово-злакові)
	Полісся	1 – багаторічні трави (бобово-злакові); 2 – багаторічні трави (злакові); 3 – озима пшениця; 4 – льон-довгунець; 5 – кукурудза на силос, зелений корм; 6 – озиме жито; 7 – картопля, коренеплоди; 8 – однорічні трави; 9 – озимий ріпак; 10 ячмінь, овес з підсівом багаторічних трав
		1 – багаторічні трави (конюшина); 2 – озима пшениця; 3 – картопля, овочі; 4 – кукурудза на зерно, силос; 5 – однорічні трави; 6 – ріпак; 7 – ячмінь з підсівом багаторічних трав

Джерело: власні дослідження.

**Порівняльна характеристика видів обробітку ґрунту високотоварними
сільськогосподарськими підприємствами Житомирської області**

Вид обробітку	Переваги	Недоліки
<i>Традиційний</i>	<p>оптимальний розвиток кореневої системи;</p> <p>ефективне використання поживних речовин і вологи;</p> <p>високий коефіцієнт гуміфікації органічних добрив;</p> <p>очищення полів від бур'янів</p>	<p>знеструктурення та ерозія ґрунту;</p> <p>підвищені втрати органічної речовини через надмірну аерацію верхнього шару;</p> <p>зниження протиерозійної стійкості ґрунтів;</p> <p>значні витрати паливно-мастильних матеріалів</p>
<i>“Нульовий”</i>	<p>скорочення витрати пального в 2– 4 рази, мінеральних добрив в 2 рази, робочого часу 3 рази;</p> <p>збільшення вологонакопичувального ефекту до 50 мм продуктивної вологи;</p> <p>підвищення стійкості ґрунту до видування у 5–15 разів, до змиву в 1,5–3 рази;</p> <p>збільшення коефіцієнта енергетичної ефективності на 25–40 %;</p> <p>скорочення прямих витрат на 25 %, а питомої металоємності – на 17–19 %.</p>	<p>надмірне використання хімікатів для боротьби з бур'янами;</p> <p>необхідність поступового переходу для запровадження технології;</p> <p>висока вартість імпортного обладнання;</p> <p>зниження урожайності за основними культурами;</p> <p>зменшення робочих місць у сільській місцевості.</p>

Джерело: власні дослідження.

**Наукові підходи до формування структури посівних площ для
високотоварних сільськогосподарських підприємств Житомирської
області**

Культура	Попередник		Рекомендований період чергування, роки	Рекомендований регіон
	добрий	недопустимий		
пшениця	багаторічні і однорічні трави, зернобобові, ріпак, кукурудза на силос	кукурудза на зерно, ячмінь, цукрові буряки	3–4	Полісся Лісостеп
ячмінь	багаторічні і однорічні трави, зернобобові, кукурудза, картопля	озимі та ярі зернові	3–4	Лісостеп
соя	озимі зернові, цукрові буряки, кукурудза	бобові культури	5–6	Лісостеп
кукурудза	багаторічні і однорічні трави, зернові, зернобобові, картопля, ріпак	соняшник	2–3	Лісостеп
картопля	озимі та ярі зернові, кукурудза на силос	томати, баклажани	3–4	Полісся
соняшник	озимі зернові, кукурудза	цукрові буряки, овес	8–10	Лісостеп
ріпак	озимі та ярі зернові, однорічні трави, горох	цукрові буряки, хрестоцвіті	4–5	Полісся Лісостеп
цукрові буряки	озима та яра пшениця	ріпак	4–5	Лісостеп

Джерело: власні дослідження.

Загальні фінансові витрати на виконання бізнес-плану з високотоварного виробництва яловичини

Види затрат	Витрати за роками, тис. грн				Всього витрат, тис. грн
	1	2	3	4	
Закупівля і будівництво тваринницького комплексу з повною інфраструктурою	28000	-	-	-	28000
Закупівля 400 голів нетелів живою масою 400 кг і 9 голів племінних бугаїв	4090	-	-	-	4090
Закупівля насіння зернових і зернобобових культур, однорічних і багаторічних трав	120	120	120	120	480
Придбання мінеральних добрив, вапняків і засобів захисту рослин	641	503	503	503	2150
Створення культурних пасовищ для випасання худоби в літній період	1422	140	140	140	1842
Створення сіножатей	1900	190	190	190	2470
Собівартість вирощування кормів для годівлі тварин	1470	1780	2100	2100	7450
Створення машинно-тракторного парку, закупівля обладнання та інвентарю, зерно- й кормозбиральної техніки	5600	112	112	112	5936
Витрати на електроенергію і паливно-мастильні матеріали в галузі тваринництва	110	120	130	140	500
Витрати на заробітну плату в галузі тваринництва	495	495	495	495	1980
Загальновиробничі витрати	60	60	60	60	240
Всього витрат	43908	3520	3850	3860	55138

Джерело: власні дослідження.

**Виробництво яловичини за роками освоєння комплексу
та надходження коштів від реалізації продукції**

Показники	Од. виміру	Надходження коштів, тис. грн				Разом, тис. грн
		1 рік	2 рік	3 рік	4 рік	
Виробництво яловичини в живій масі	т	-	152	136	190	478
Виробництво яловичини в забійній масі	т	-	91	82	114	287
Реалізаційна ціна 1 т м'яса яловичини	тис. грн	-	40	40	40	40
Реалізаційна ціна 1 т живої маси	тис. грн	-	24	24	24	24
Собівартість 1 т живої маси	тис. грн	-	12	12	12	12
Виручка від реалізації яловичини	тис. грн	-	3640	3280	4560	11480
Дотація держави на розвиток м'ясного скотарства:						
- за придбання племінної нетелі	тис. грн	1200	-	-	-	1200
- на м'ясну корову	тис. грн	-	560	280	280	1120
- на великовагову худобу	тис. грн	-	440,8	394,4	551,0	1386,2
Всього отримано коштів від реалізації продукції та підтримки галузі	тис. грн	1200	4640,8	3954,4	5391,0	15186,2

Джерело: власні дослідження.

Економічні показники виробництва яловичини за роками

Економічні показники	Роки		
	2 рік	3 рік	4 рік
Виручка від реалізації, млн. грн	3,648	3,264	4,560
Собівартість, млн. грн	1,824	1,632	2,280
Прибуток, млн. грн	1,824	1,632	2,280
Держдотації, млн. грн	1,001	0,674	0,831
Прибуток (з врахуванням дотацій), млн. грн	2,825	2,306	3,111
Рівень рентабельності з держдотацією, %	154,9	141,3	136,4
Основні фонди, млн грн	32,9	31,0	29,3
Строк окупності капітальних вкладень, років	11,7	13,3	9,3

Джерело: власні дослідження.

Результати опитування керівників високотоварних господарств, щодо елементів виробничої технології

Технологічна операція виробничого процесу	Частка респондентів, що підтримують залежно від зональних особливостей		Частка респондентів, що підтримують залежно від розмірів	
	<i>Полісся</i>	<i>Лісостеп</i>	<i>малі</i>	<i>великі</i>
Середній розмір високотоварних господарств, га	1,5–1,8 тис.	2–2,4 тис.	до 2 тис.	понад 2 тис.
Обробіток ґрунту	70 % традиційний 30 % мінімальний	80 % традиційний 20 % мінімальний	84 % традиційний 16 % мінімальний	65 % традиційний 35 % мінімальний
Частка продукції, що перероблюється	14 %	12 %	11 %	21 %
Розмір і форма орендної плати	295 грн 85 % грішми 15 % продукцією	300 грн 90 % грішми 10 % продукцією	295 грн 65 % грішми 35 % продукцією	295 грн 90 % грішми 10 % продукцією
Потреба підприємства в кредитних ресурсах, млн грн	1–3	1–3	до 1	2–3
Напрями розширення виробництва	85 % нарощення виробництва продукції рослинництва	75 % нарощення виробництва продукції рослинництва 15 % здійснення переробки	90 % нарощення виробництва продукції рослинництва	55 % нарощення виробництва продукції рослинництва
Оптимальна площа сільськогосподарських угідь для господарства, га	2–3 тис.	3–4 тис.	1–2 тис.	3–4 тис.
Оптимальна чисельність поголів'я, гол	54 % 1 тис.–3 тис 45 % понад 3 тис	58 % 1 тис.–3 тис 35 % понад 3 тис	80 % 1 тис.–2 тис	80 % понад 3 тис
Бажання розвивати органічне землеробство	7 %	12 %	20 %	4 %

Джерело: власні дослідження.

Структура посівних площ у сільськогосподарських підприємствах, тис. га

Структура	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
Рілля в обробітку (ф. № 6-зем)	477,8	516,0	511,7	512,8	535,2
Чисті та сидеральні пари	10,2	11,9	2,5	18,9	2,9
Вся посівна площа	467,6	504,1	509,2	493,9	532,3
Зернові, всього	286,6	321,8	338,6	317,5	337,4
озимі на зерно	121,3	135,1	147,9	116,7	118,6
з них: пшениця та тритикале	76,6	80,1	83,5	78,4	80,5
жито	44,3	53,7	61,2	35,4	35,5
ячмінь	0,4	1,3	3,2	2,9	2,6
Ярі зернові і зернобобові	165,3	186,7	190,7	200,8	218,8
з них: ячмінь	52,7	44,0	62,0	40,3	28,6
пшениця	22,0	11,3	17,2	21,3	22,1
овес	36,2	39,1	38,5	29,4	21,4
Зернобобові – всього	8,3	3,9	8,6	23,6	9,0
<i>в т.ч. горох</i>	2,6	1,0	1,8	4,7	1,6
гречка	7,6	10,9	7,8	6,5	10,0
просо	2,0	5,8	3,2	2,2	3,6
кукурудза на зерно	36,3	71,5	53,2	77,5	124,1
інші зернові	-	0,2	0,2	-	-
Технічні - всього	55,9	73,0	76,8	92,2	116,2
з них: цукровий буряк	18,0	9,5	9,8	12,3	15,8
соняшник	2,2	5,6	6,4	16,5	33,1
ріпак озимий	16,8	34,0	30,0	11,2	22,2
ріпак ярий	6,1	0,8	1,0	4,8	3,0
соя	7,3	17,3	21,6	39,6	39,4
льон-довгунець	3,8	2,3	0,9	-	0,4
льон олійний	-	-	0,7	3,4	0,4
інші технічні	1,7	3,5	6,4	4,4	1,9
Картопля і овочі - всього	2,3	3,3	4,3	4,5	5,8
з них картопля	1,9	2,9	3,9	3,9	5,0
овочі , баштанні	0,4	0,4	0,4	0,6	0,8
Кормові - всього	122,8	106,0	89,5	79,7	72,8
з них кукурудза на силос	11,0	13,6	14,2	12,3	13,1
багаторічні трави	93,3	80,3	59,3	52,5	45,6
однорічні трави	15,2	10,4	14,9	13,7	12,1
інші кормові	0,5	1,7	1,1	1,2	2,0

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики в Житомирській області.